(ознакомительный фрагмент)

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ МОВАЗНАЎСТВА ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА

УДК 800.86/87 (476.7): 801.3: 801.4: 801.55

БОСАК
АЛЁНА АНАТОЛЬЕЎНА

ДЫФЕРЭНЦЫЯЦЫЯ І АРЭАЛЬНЫЯ СУВЯЗІ ГАВОРАК ВЕРХНЯГА НАД'ЯСЕЛЬДЗЯ

10. 02. 01 – беларуская мова

АЎТАРЭФЕРАТ
дысертацыі на атрыманне вучонай ступені
кандыдата філалагічных навук

Мінск – 2006

Работа выканана ў аддзеле дыялек[illegible]
Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі

Навуковы кіраўнік:	кандыдат філалагічных навук, старшы навуковы супрацоўнік КЛІМЧУК Ф.Д. (Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, аддзел дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі)
Афіцыйныя апаненты:	доктар філалагічных навук, галоўны навуковы супрацоўнік РУСАК В.П. (Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, аддзел сучаснай беларускай мовы) кандыдат філалагічных навук, дацэнт МІХАЙЛАЎ П.А. (Установа адукацыі "Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка, кафедра беларускага мовазнаўства)
Апаніруюча[illegible] [illegible]рганіза[illegible]	Устан[illegible] [illegible]тукац[illegible] [illegible] дзярж[illegible]ўны універ[illegible] [illegible]мя [illegible]

Абарон[illegible] [illegible]будзе[illegible]а 24 [illegible]ка[illegible] 2[illegible] года [illegible] 1[illegible] га[illegible] [illegible] пасяджэнні Савета па абароне дысертац[illegible]й Д [illegible] пры Інстыту[illegible] [illegible]азнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі (220072, г. Мінск, вул. Сурганава, 1, корп. 2; тэл. 284-18-85).

З дысертацыяй можна азнаёміцца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Аўтарэферат разасланы 22 лютага 2006 года

Вучоны сакратар
Савета па абароне дысертацый
кандыдат філалагічных навук Паляшчук Н.В.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Актуальнасць тэмы дысертацыі. Тэрыторыя Верхняга Над'ясельдзя ўяўляе сабой адзін са своеасаблівых рэгіёнаў Беларусі ў плане міждыялектных кантактаў. Тут праходзіць мяжа паміж заходнепалескай і гродзенска-баранавіцкай групамі гаворак. Акрамя таго, многія даследчыкі праводзяць па рацэ Ясельдзе ўмоўную старажытную балта-славянскую моўна-этнічную мяжу. Такія рэгіёны патрабуюць вельмі дэталёвага даследавання гаворак і па густой сетцы. Пажадана, каб сетка ўключала ўсе населеныя пункты, у якіх захавалася карэннае насельніцтва. Гэта неабходна перш за ўсё для вызначэння характару дыялектнага ландшафту рэгіёна: ці з'яўляюцца пэўныя дыялектныя адзінкі асобнымі групамі або падгрупамі, ці гэта проста часткі іншых дыялектных адзінак, дзе праходзяць межы паміж гэтымі адзінкамі, які характар пучкоў ізаглос у рэгіёне. Да таго ж, канфігурацыя ізаглос інавацыйных з'яў на дыялектным сумежжы нярэдка можа адлюстроўваць этапы пашырэння інавацый у рэгіёне.

Абследаванасць рэгіёна была яўна недастатковай, чым і вызначаецца актуальнасць нашага даследавання.

Сувязь работы з буйнымі навуковымі праграмамі, тэмамі. Дысертацыя выканана ў аддзеле дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі ў межах тэмы "Даследаванне беларускай народнай тэрміналогіі і наменклатуры" (№ рэгістрацыі 20014709), якая ўключана ў Дзяржаўную праграму фундаментальных даследаванняў "Даследаванне беларускай мовы, яе гісторыі, сучаснага стану, сувязей з іншымі славянскімі мовамі, распрацоўка гісторыі і тэорыі беларускай літаратуры ў кантэксце сусветнага літаратурнага працэсу (Беларуская мова і літаратура) 2000-2005 гг.".

Мэта і задачы даследавання. *Мэта даследавання* – на падставе лінгвагеаграфічнага аналізу фанетычных, марфалагічных і лексічных асаблівасцей атрымаць канкрэтнае ўяўленне аб дыялектным ландшафце гаворак Верхняга Над'ясельдзя (пучкі ізаглос, групы, падгрупы).

Задачы даследавання:

- у адпаведнасці з аўтарскай праграмай вызначыць найбольш тыповыя для гаворак Верхняга Над'ясельдзя фанетычныя і марфалагічныя рысы;
- даць апісанне асноўных фанетычных, марфалагічных і лексічных асаблівасцей гаворак Верхняга Над'ясельдзя;
- на матэрыяле даследавання вызначыць асобныя ізаглосы і пучкі ізаглос;
- на аснове пучкоў ізаглос удакладніць групоўку гаворак Верхняга Над'ясельдзя (устанавіць правамернасць выдзеленых груп, выдзеліць падгрупы ўнутры асобных груп);
- удакладніць межы паміж асобнымі групамі гаворак;
- вызначыць у межах рэгіёна характар пераходнасці паміж гаворкамі гродзенска-баранавіцкімі і ўласна брэсцка-пінскімі;
- устанавіць інавацыйныя цэнтры некаторых фанетычных з'яў. На аснове асаблівасцей канфігурацыі ізаглос, якія акрэсліваюць арэалы гэтых з'яў, выказаць меркаванне аб іх адноснай храналогіі.

Аб'ект і прадмет даследавання. *Аб'ектам даследавання* з'яўляюцца гаворкі Верхняга Над'ясельдзя (Пружанскі раён Брэсцкай вобласці Беларусі і яго сумежжа). *Прадмет даследавання* – фанетычныя, марфалагічныя і лексічныя асаблівасці і групоўка дадзеных гаворак.

Гіпотэза даследавання. Гаворкі Верхняга Над'ясельдзя характарызуюцца значнай дыялектнай стракатасцю. Гэта з'яўляецца вынікам працяглых актыўных міждыялектных кантактаў, адасобленасцю пераважна прыроднымі межамі (у першую чаргу лясными масівамі) асобных густа заселеных мікрарэгіёнаў, міграцыйнымі і мікраміграцыйнымі працэсамі, перыферыяй пэўных інавацыйных з'яў.

Метадалогія і метады праведзенага даследавання. Метадалагічны прынцып даследавання абумоўлены агульнапрынятымі ў беларускай лінгвістыцы падыходамі да вывучэння гаворак. Асноўныя метады даследавання – лінгвагеаграфічны і апісальны, які грунтуецца на адзінстве прыёмаў назірання, абагульнення і інтэпрэтацыі разглядаемых фактаў; выкарыстаны таксама параўнальна-супастаўляльны метад.

Навуковая навізна і тэарэтычная значнасць атрыманых вынікаў. Упершыню ў беларускай лінгвістыцы праведзены комплексны лінгвагеаграфічны аналіз дыялектнай мовы Верхняга Над'ясельдзя, якое знаходзіцца ў зоне міждыялектных кантактаў гаворак Брэсцка-Пінскага Палесся і Панямоння.

Гэта дазволіла вызначыць характэрныя асаблівасці гаворак рэгіёна ў галіне фанетыкі, марфалогіі і лексікі, устанавіць правамернасць выдзеленых раней дыялектных груп, удакладніць іх межы, выдзеліць падгрупы гаворак, выказаць меркаванні аб адноснай храналогіі асобных інавацыйных з'яў.

На падставе сабранага матэрыялу складзены рэгіянальны дыялектны атлас ("Атлас гаворак Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці і сумежжа (Верхняга Над'ясельдзя)", які ўключае 160 асноўных карт (прысвечаных фанетыцы, марфалогіі, лексіцы).

Практычная значнасць атрыманых вынікаў. Праца будзе карыснай пры стварэнні новых рэгіянальных дыялектных атласаў, пры складанні праграм па вывучэнні беларускіх народных гаворак, пры параўнальным даследаванні гаворак беларускай і іншых славянскіх моў, пры вывучэнні фарміравання заходнепалескіх і гродзенска-баранавіцкіх гаворак.

Матэрыялы даследавання могуць быць выкарыстаны пры выкладанні курса дыялекталогіі для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў, распрацоўцы спецкурсаў і спецсемінараў, правядзенні лекцый і практычных заняткаў.

Асноўныя палажэнні дысертацыі, якія выносяцца на абарону.

- на тэрыторыі Верхняга Над'ясельдзя пашырана сукупнасць моўных з'яў фанетычнага, марфалагічнага і лексічнага характару, якія характарызуюцца пэўнай спецыфікай;
- дакладныя межы паміж групамі і падгрупамі гаворак Верхняга Над'ясельдзя вызначаюцца на аснове пучкоў ізаглос: дыялектную мяжу звычайна ўтвараюць ад аднаго да чатырох фрагментаў пучкоў ізаглос;
- Верхняе Над'ясельдзе з'яўляецца ўскраінай пашырэння інавацыйных з'яў, якія прыйшлі ў гэты рэгіён з двух цэнтраў: паўночнага, ці гродзенска-баранавіцкага і паўднёвага, ці брэсцка-пінскага;
- характар пераходнасці паміж гродзенска-баранавіцкай і заходнепалескай (брэсцка-пінскай) групамі гаворак у межах Верхняга Над'ясельдзя "ступеньчаты": нарастанне адрозненняў назіраецца ад адной групы (ці падгрупы) да другой.

Асабісты ўклад суіскальніка. Дысертацыя з'яўляецца цалкам самастойным даследаваннем. Аўтарам распрацавана праграма даследавання, праведзены палявыя абследаванні на тэрыторыі Верхняга Над'ясельдзя, сабраны і апрацаваны дыялектны матэрыял, зроблены яго абагульненні.

Апрабацыя вынікаў дысертацыі. Асноўныя палажэнні дысертацыйнай работы абмеркаваны на пасяджэнні аддзела дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі і факультэта моўнай падрыхтоўкі Беларускага дзяржаўнага эканамічнага універсітэта (2005 г.), а таксама на Міждысцыплінарным навуковым семінары па пытаннях даследавання Палесся (19 верасня 1997 г., Мінск), навукова-краязнаўчай канферэнцыі "Палессе – скрыжаванне культур і часу (25-27 верасня 1999 г., Пінск), рэспубліканскай навукова-метадычнай канферэнцыі "Актуальныя праблемы моўнай адукацыі вучняў ва ўмовах рэфармавання агульнаадукацыйнай школы" (22-23 сакавіка 2001 г., Мазыр), міжнароднай навуковай канферэнцыі "Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти" (3-4 сакавіка 2004 г., Глухаў), міжнароднай навуковай канферэнцыі "Актуальныя праблемы функцыянавання і развіцця лексікі славянскіх моў" (7-8 кастрычніка 2004 г., Мазыр), міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Руская мова як сродак міжнародных і міжнацыянальных зносін, міжкультурнай камунікацыі" (4-5 лютага 2005 г., Мінск).

Апублікаванасць вынікаў даследавання. Асноўныя палажэнні і вынікі даследавання апублікаваны ў 14 навуковых работах, з іх 5 артыкулаў апублікаваны ў рэцэнзуемых перыядычных выданнях, у тым ліку ў замежных – 1; 2 артыкулы апублікаваны ў навуковых зборніках; 6 матэрыялаў навуковых канферэнцый, у тым ліку замежных – 1; 1 рэгіянальны дыялектны атлас. Агульны аб'ём апублікаваных матэрыялаў складае 138 старонак, у тым ліку 84 старонкі аўтарскія.

Структура і аб'ём дысертацыі. Дысертацыя складаецца з уводзін, агульнай характарыстыкі работы, чатырох глаў, заключэння, спіса выкарыстаных крыніц і дадаткаў. Дысертацыя ўтрымлівае 257 старонак (у тым ліку 104 старонкі тэксту асноўнай часткі); 204 карты (198 карт у дадатку); 2 табліцы; спіс выкарыстаных літаратурных крыніц уключае 157 назваў, у тым ліку 30 на замежных мовах.

АСНОЎНЫ ЗМЕСТ РАБОТЫ

Ва **ўводзінах** вызначаецца вобласць навукі, у межах якой выкананана даследаванне; гаворыцца пра неабходнасць даследавання народных гаворак Верхняга Над'ясельдзя. Даецца вызначэнне даследуемага рэгіёна.

У **агульнай характарыстыцы работы** абгрунтоўваецца актуальнасць выбранай тэмы, указваецца сувязь работы з буйнымі навуковымі праграмамі і тэмамі, акрэсліваюцца мэта і задачы даследавання, адзначаюцца навуковая навізна, тэарэтычная і практычная значнасць атрыманых вынікаў, фармулююцца асноўныя палажэнні, якія выносяцца на абарону, падаюцца звесткі пра асабісты ўклад суіскальніка, апублікаванасць вынікаў, структуру і аб'ём дысертацыі.

У **першай главе "Гісторыя вывучэння гаворак Верхняга Над'ясельдзя"** разгледжаны і прааналізаваны работы айчынных і замежных даследчыкаў па праблемах народных гаворак Брэсцка-Пінскага Палесся і сумежжа ўвогуле і Верхняга Над'ясельдзя ў прыватнасці з сярэдзіны XIX ст. да пачатку XXI ст.

У **другой главе "Аб'екты і метады правядзення даследавання"** падаюцца звесткі пра матэрыял і праграму даследавання. Даследаванне па вызначэнні дыферэнцыяцыі і арэальных сувязей гаворак Верхняга Над'ясельдзя праводзілася на працягу 1997-2005 гг.

АСНОЎНЫЯ ПАЛАЖЭННІ І ВЫВАДЫ ДЫСЕРТАЦЫІ АДЛЮСТРАВАНЫ Ў НАСТУПНЫХ ПУБЛІКАЦЫЯХ:

Артыкулы ў рэцэнзуемых перыядычных выданнях:

1. Босак А., Клімчук Ф. Групы гаворак Верхняга Над'ясельдзя (Брэсцкая вобласць) // Діалектологічні студії. – Львів, 2003. – № 3. – С. 109-112.

2. Босак А.А. Дыферэнцыяцыя і адметныя асаблівасці народных гаворак Верхняга Над'ясельдзя // Веснік Беларускага дзяржаўнага эканамічнага універсітэта. – 2005. – № 4. – С. 108-109.

3. Босак А. Назвы грыбоў у народных гаворках Верхняга Над'ясельдзя // Роднае слова. – 2005. – № 10. – С. 33.

4. Босак А.А. Дыялектны ландшафт Верхняга Над'ясельдзя // Беларуская лінгвістыка. – 2005. – № 56. – С. 81-87.

5. Босак В., Босак А. Назвы страў у гаворках Верхняга Над'ясельдзя // Роднае слова. – 2006. – № 3. – С. 26.

Артыкулы ў навуковых зборніках:

6. Босак А.А. Народны фразеалагічны слоўнік верхняясельдскай гаворкі // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік. – Мн.: Права і эканоміка, 2005. – С. 29-34.

7. Босак А.А., Босак В.М., Кузьміч С.А. Тапаніміка Пружанскага раёна ў гістарычным аспекце // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік. – Мн.: Права і эканоміка, 2005. – С. 206-211.

Матэрыялы навуковых канферэнцый:

8. Босак А.А., Босак В.М. Некаторыя асаблівасці верхняясельдскай гаворкі // Загароддзе-1: Матэрыялы міждысцыплінарнага навуковага семінара па пытаннях даследавання Палесся, 19 верасня 1997 г., Мінск. – Мн.: БелІПК, 1999. – С. 78-79.

9. Босак А.А. Гісторыя вывучэння народных гаворак Пружанскага раёна // Загароддзе-2: Матэрыялы навукова-краязнаўчай канферэнцыі "Палессе – скрыжаванне культур і часу", 25-27 верасня 1999 г., Пінск. – Мн.: Тэхналогія, 2000. – С. 123-128.

10. Клімчук Ф.Д., Босак А.А. Дыялектныя адзінкі Верхняга Над'ясельдзя // Актуальныя праблемы моўнай адукацыі вучняў ва ўмовах рэфармавання агульнаадукацыйнай школы: Матэрыялы рэспубліканскай навукова-метадычнай канферэнцыі, 22-23 сакавіка 2001 г., Мазыр – Мазыр: МДПІ імя Н.К. Крупскай, 2001. – С. 58-60.

11. Босак А. Лексічныя адрозненні верхняясельдскай і паўночнабрэсцкай гаворак у Пружанскім раёне Брэсцкай вобласці Беларусі // Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти: Матеріалы доповідей Міжнародної наукової конференції, 3-4 березня 2004 г., Глухів. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 101-103.

12. Босак А.А. Лексічныя адрозненні верхняясельдскай і паўночнабрэсцкай гаворак Верхняга Над'ясельдзя // Актуальныя праблемы функцыянавання і развіцця лексікі славянскіх моў: Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі, 7-8 кастрычніка 2004 г., Мазыр. – Мазыр: УА МДПУ, 2004. – С. 50-51.

13. Босак А.А. Дыялекты і народныя гаворкі як крыніца фарміравання літаратурнай мовы // Руская мова як сродак міжнародных і міжнацыянальных зносін, міжкультурнай камунікацыі: Матэрыялы міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, 4-5 лютага 2005 г., Мінск. – Мн.: БГЭУ, 2005. – С. 159-160.

Атласы

14. Босак А.А., Босак В.М. Атлас гаворак Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці і сумежжа (Верхняга Над'ясельдзя). Фанетыка і марфалогія. – Мн.: УП "ІВЦ Мінфіна", 2005. – 94 с.

РЭЗЮМЭ

Босак Алёна Анатольеўна

Дыферэнцыяцыя і арэальныя сувязі гаворак Верхняга Над'ясельдзя

Ключавыя словы: Верхняе Над'ясельдзе, фанетыка, марфалогія, лексіка, пучкі ізаглос, гродзенска-баранавіцкія, паўночнабрэсцкія акаючыя, паўночнабрэсцкія окаючыя, верхняясельдскія, малецкія, паўночназагародскія, сярэднезагародскія гаворкі.

Аб'ект і прадмет даследавання. Аб'ектам даследавання з'яўляюцца гаворкі Верхняга Над'ясельдзя (Пружанскі раён Брэсцкай вобласці Беларусі і яго сумежжа). Прадмет даследавання – фанетычныя, марфалагічныя і лексічныя асаблівасці і групоўка дадзеных гаворак.

Мэта даследавання: на падставе лінгвагеаграфічнага аналізу фанетычных, марфалагічных і лексічных асаблівасцей атрымаць канкрэтнае ўяўленне аб дыялектным ландшафце гаворак Верхняга Над'ясельдзя (пучкі ізаглос, групы, падгрупы).

Метады даследавання. Асноўныя метады даследавання – лінгвагеаграфічны і апісальны, які грунтуецца на адзінстве прыёмаў назірання, абагульнення і інтэпрэтацыі разглядаемых фактаў; выкарыстаны таксама параўнальна-супастаўляльны метад.

Навуковая навізна і значнасць атрыманых вынікаў. Упершыню ў беларускай лінгвістыцы праведзены комплексны лінгвагеаграфічны аналіз дыялектнай мовы Верхняга Над'ясельдзя, якое знаходзіцца ў зоне міждыялектных кантактаў гаворак Брэсцка-Пінскага Палесся і Панямоння.

Па выніках праведзенага даследавання на тэрыторыі Верхняга Над'ясельдзя выдзелены наступныя групы гаворак: гродзенска-баранавіцкія (уключаюць лыскаўскую і варанілавіцкую падгрупы) – на поўначы, паўночнабрэсцкія акаючыя (уключаюць роўбіцкую і вялікасельскую падгрупы) – на захадзе, паўночнабрэсцкія окаючыя (уключаюць шанёўскую і шарашоўска-гараднянскую падгрупы) – у цэнтры, верхняясельдскія (уключаюць рудніцкую, смаляніцкую і ліноўскую падгрупы) – у цэнтры, на ўсходзе і паўднёвым усходзе, малецкія – на паўднёвым усходзе, паўночназагародскія – на паўднёвым захадзе, сярэднезагародскія – на поўдні даследуемага рэгіёна.

Складзены "Атлас гаворак Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці і сумежжа (Верхняга Над'ясельдзя)".

Практычная значнасць атрыманых вынікаў. Асноўныя палажэнні і вывады дысертацыйнага даследавання могуць быць выкарыстаны пры стварэнні новых рэгіянальных дыялектных атласаў, пры складанні праграм па вывучэнні беларускіх народных гаворак, пры параўнальным даследаванні гаворак беларускай і іншых славянскіх моў, пры вывучэнні фарміравання заходнепалескіх і гродзенска-баранавіцкіх гаворак.

Матэрыялы даследавання будуць карыснымі пры выкладанні курса дыялекталогіі для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў, распрацоўцы спецкурсаў і спецсемінараў, правядзенні лекцый і практычных заняткаў.

РЕЗЮМЕ

Босак Алёна Анатольевна

Дифференциация и ареальные связи говоров Верхнего Надъясельдья

Ключевые слова: Верхнее Надъясельдье, фонетика, морфология, лексика, пучки изоглосс, гродненско-барановичские, севернобрестские акающие, севернобрестские окающие, верхнеясельдские, малечские, севернозагородские, среднезагородские говоры.

Объект и предмет исследования. Объектом исследования являются говоры Верхнего Надъясельдья (Пружанский район Брестской области Беларуси и его пограничье). Предмет исследования – фонетические, морфологические и лексические особенности и группировка данных говоров.

Цель исследования: на основании лингвогеографического анализа фонетических, морфологических и лексических особенностей получить конкретное представление о диалектном ландшафте говоров Верхнего Надъясельдья (пучки изоглосс, группы, подгруппы).

Методы исследования. Основные методы исследования – лингвогеографический и описательный, который базируется на единстве приемов наблюдения, обобщения и интерпретации рассматриваемых фактов; использован также сравнительно-сопоставительный метод.

Научная новизна и значимость полученных результатов. Впервые в белорусской лингвистике проведен комплексный лингвогеографический анализ диалектного языка Верхнего Надъясельдья, которое находится в зоне междиалектных контактов говоров Брестско-Пинского Полесья и Понеманья.

По результатам проведенного исследования на территории Верхнего Надъясельдья выделены следующие группы говоров: гродненско-барановичские (включают лысковскую и ворониловичскую подгруппы) – на севере, севернобрестские акающие (включают ровбицкую и великосельскую подгруппы) – на западе, севернобрестские окающие (включают шенёвскую и шерешовско-городнянскую подгруппы) – в центре, верхнеясельдские (включают рудницкую, смоляницкую и линовскую подгруппы) – в центре и на юго-востоке, малечские – на юго-востоке, севернозагородские – на юго-западе, среднезагородские – на юге исследуемого региона.

Составлен "Атлас говоров Пружанского района Брестской области и пограничья (Верхнего Надъясельдья)".

Практическая значимость полученных результатов. Основные положения и выводы диссертационного исследования могут быть использованы при создании новых региональных диалектных атласов, при составлении программ по изучению белорусских народных говоров, при сравнительном исследовании говоров белорусского и других славянских языков, при изучении формирования западнополесских и гродненско-барановичских говоров.

Материалы исследования будут полезными при преподавании курса диалектологии для студентов высших учебных заведений, разработке спецкурсов и спецсеминаров, проведении лекций и практических занятий.

SUMMARY

Bosak Alena

Differentiation and Areal Connections of Subdialects of Verkhnyaye Nadyaseldze

Key words: Verkhnyaye Nadyaseldze, phonetics, morphology, lexicon, groups of isoglosses, grodzenska-baranavitskiya, paunochnabrestskiya akayuchyya, paunochna-brestskiya okayuchyya, verkhnyayaseldskiya, maletskiya, paunochnazagarodskiya, syarednezagarodskiya subdialects.

Object and subject of research. Object of the research are subdialects of Verkhnyaye Nadyaseldze (Pruzhany district of Brest region of Belarus and its boundary territory). Subject of the research are phonetic, morphological and lexicon particularities and grouping of these subdialects.

Purpose of research: to get the clear understanding about dialectal landscape of subdialects of Verkhnyaye Nadyaseldze (groups of isoglosses, groups and subgroups) on the basis of lingvogeographic analysis of phonetic, morphological and lexicon particularities.

Methods of research. The main methods of the research are lingvogeographic and descriptive combined with comparative and contrastive.

Scientific novelty and importance of results obtained. First for the Belarussian linguistics complex lingvogeographic analysis of dialectal language of Verkhnyaye Nadyaseldze situated in the zone of interdialectal contacts between Brest and Pinsk Palesse and Panyamonne has been conducted.

The results of the research proved that the following groups of subdialects have been determined on the territory of Verkhnyaye Nadyaseldze: grodzenska-baranavitskaya (including lyskauskaya and varanilavitskaya subgroups) – on the north, paunochnabrestskaya akayuchaya (including roubitskaya and vyalikaselskaya subgroups) – on the west, paunochnabrestskaya okayuchaya (including shanyouskaya and sharashouska-garadnyanskaya subgroups) – in the centre, verkhnyayaseldskaya (including rudnitskaya, smalyanitskaya and linouskaya subgroups) – in the centre, on the east and southeast, maletskaya – on the southeast, paunochnazagarodskaya – on the southwest, syarednezagarodskaya – on the south of the region researched.

"Atlas of subdialects of Pruzhany district of Brest region and boundary territory (Verkhnyaye Nadyaseldze)" has been compiled.

Practical significance of the obtained results. The main propositions and conclusions of the dissertation research can be used for creating of new regional dialectal atlases, for compilating of programmes on studying of the Belarussian subdialects, for comparing of subdialects of Belarussian and other slavic languages, for studying of forming of zahodnepaleskiya and grodzenska-baranavitskiya subdialects.

Matherials of the research will be useful for teaching of course of dialect science for students of higher educational establishments, for working out of special courses and special seminars, for lectures and practice.

А. Босак